

מבוא לתקשורת המונים

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	קטע לא מוכר	—	(14×3)	—	42 נקודות
פרק שני	—	שאלות מקיפות	—	(21×2)	—	42 נקודות
פרק שלישי	—	שאלות קצרות	—	(4×4)	—	<u>16 נקודות</u>
				סה"כ	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – קטע לא מוכר (42 נקודות)

קרא את הנספח.

ענה על שלוש מהשאלות 1-5 (לכל שאלה – 14 נקודות).

1. **א.** ציין והסבר שניים מתפקידי התקשורת, על פי התאוריה המבנית-תפקודית. (8 נקודות)
ב. הדגם מן הנספח תפקיד תקשורת אחד שצינת בסעיף א. (6 נקודות)
2. **א.** ציין והסבר שתי מטפורות של התקשורת. (8 נקודות)
ב. הדגם מן הנספח אחת מן המטפורות שצינת בסעיף א. (6 נקודות)
3. **א.** ציין והסבר שלושה קריטריונים של חדשותיות, על פי גלטונג ורוג'ה. (8 נקודות)
ב. הדגם מן הנספח שניים מן הקריטריונים שצינת בסעיף א. (6 נקודות)
4. **א.** הסבר את הטענה המרכזית של אסכולת "קביעת סדר היום". (6 נקודות)
ב. הדגם מן הנספח את הקשר בין סדר היום התקשורתי, הציבורי והפוליטי. (8 נקודות)
5. **א.** ציין והסבר שלושה קריטריונים לבחינת הערכיות החדשותית של תצלום. (9 נקודות)
ב. הדגם מן התצלום שבנספח שניים מן הקריטריונים שצינת בסעיף א. (5 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

פרק שני – שאלות מקיפות (42 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 6-11 (לכל שאלה – 21 נקודות).

שים לב: שאלה 9 מותאמת לתכנית הלימודים במגזר הממלכתי.
שאלה 10 מותאמת לתכנית הלימודים במגזר הממלכתי-דתי.
שאלה 11 מותאמת לתכנית הלימודים במגזר הערבי.

6. באמצעי התקשורת פורסמה הידיעה הזאת:

אסון בחתונה: הרוגה מקריסת מערכת תאורה

אסון ביום שהיה אמור להיות המאושר ביותר.

מערכת תאורה קרסה באולם אירועים, נפלה על בר המשקאות ופגעה בחוגגים. 17 נפצעו, אישה כבת חמישים נהרגה. "באמצע השמחה הכול נהרס, זה כמו האסון באולם ורסאי", אמרה דודתו של החתן. בעל האולם ושני מנהלים נוספים עוכבו לחקירה, והוצא צו סגירה לאולם.

(מעובד על פי: סניור, א', ynet, 23/6/2015)

א. הסבר את המושג "עניין לציבור" ואת המושג "עניין ציבורי".

האם המידע המובא בידיעה שבפתיח לשאלה הוא "עניין לציבור" או "עניין ציבורי"? נמק את תשובתך.

(11 נקודות)

ב. עיתונאי באחד מאמצעי התקשורת בישראל החליט לערוך תחקיר של האסון שאירע בחתונה.

ציין שני מקורות מידע שהעיתונאי יכול לפנות אליהם.

בנוגע לכל אחד מן המקורות שצינת, כתוב אם הוא מקור מידע "רשמי" או "לא רשמי",

ואם הוא מקור "מוסמך" או "לא מוסמך". נמק את תשובתך. (10 נקודות)

7. לפניך ידיעה שפורסמה באמצעי התקשורת.

גמר "המירוץ למיליון": מספר הצופים הגבוה אי־פעם בגמר של תכנית ראליטי

משדר הגמר של התכנית "המירוץ למיליון", ששודר אמש בשידור חי, הוא משדר גמר הראליטי הנצפה ביותר בישראל אי־פעם. 42% ממשקי הבית צפו בתכנית, ובשיא הצפייה צפו בה 46% ממשקי הבית.

בתחילת התכנית יצאו לדרך שנים־עשר זוגות שנבחרו בקפידה מכל גוני החברה הישראלית. הזוגות התחרו זה בזה כדי לזכות בפרס הנכסף – מיליון שקלים. אחת לכמה פרקים עזב זוג אחד את התכנית – הזוג שהגיע אחרון בתחרות עד אותו רגע. בגמר נותרו שלושה זוגות בלבד. הזוג שזכה הוא הזוג שהגיע ראשון לנקודת הסיום.

משדר הגמר פורסם בהרחבה כל עונת השידורים, ועל כן הצפייה לו הייתה רבה. אמש שודר הגמר הגדול, והוא זכה לשיא של צפייה במשדר גמר של תכנית ראליטי אי־פעם.

(מעובד על פי: אברבך, ל', **גלובס**, 29/3/2015)

א. במאמרם "אשליית הבחירה הדמוקרטית" ניגד ויוסמן מונים שלושה מרכיבים של תכניות מציאות (ראליטי):

- אשליית הבחירה הדמוקרטית
- ההכתרה המהירה
- הפלורליזם הממוסד

הסבר שניים משלושת המרכיבים, והדגם אחד מהם מן הידיעה שבפתית. (11 נקודות)

ב. הסבר מדוע גמר התכנית יכול להיחשב "אירוע מדיה". בתשובתך השתמש בשני מאפיינים של אירועי מדיה. (10 נקודות)

8. היועץ האקדמי של המשרד הלאומי לחקר מדעי החברה בקהיר ציין את ההשפעות השליליות של משחקים אלקטרוניים על ילדים. לדבריו, עקב ריבוי הסצנות האלימות במשחקים, ילדים נעשים אלימים. הילדים מושפעים מן המשחקים, ובעיניהם האלימות היא הפתרון לבעיות. כמו כן, הילדים נעשים אנוכיים, חושבים רק על עצמם ועל סיפוק צורכיהם, והם לומדים לרמות. (מעובד על פי האתר lahaonline.com)

א. הסבר מהו תהליך החברות, ומהו החלק של התקשורת בתהליך זה.
הסבר את השפעת המשחקים האלקטרוניים על הילדים באמצעות תהליך החברות.
(10 נקודות)

ב. לפניך רשימה של שלוש תקופות (שלושה עידינים):

- ימי הביניים
- עידן הדפוס
- עידן הטלוויזיה

על פי תאוריית "אבדן הילדות" של פוסטמן, תאר את המעמד של הילדות בכל אחת מן התקופות האלה.

על פי ההגדרות של פוסטמן, איזו תקופה משלוש התקופות תואמת את דבריו של היועץ האקדמי (שבפתיח לשאלה)? נמק את תשובתך.
(11 נקודות)

שאלה 9 מותאמת לתכנית הלימודים במגזר הממלכתי.

9. לפניך תיאור של תשדיר פרסומת.

חוף ים בזמן שקיעת השמש. בחוף דגל אדום, שמשיות וסוכת מציל. רמקולים מחוברים לסוכת המציל, קולו של המציל בוקע מהם: "גבירותיי ורבותיי, שירותי ההצלה מסתיימים עכשיו, סוגרים את הים, מרוקנים את המים".

מיד לאחר מכן נשמע קול של קריין, מלווה במוזיקה דרמטית: "לו היינו יכולים לרוקן את המים כשאין מציל בחוף, לא היינו עושים את התשדיר הזה". בתוך כך, מי הים נסוגים לאחור ומתרחקים מן החוף. הקריין ממשיך: "שמרו על החיים שלכם! אם אין מציל, לא נכנסים לים — בחיים!".

על המסך נראות כתוביות מודגשות "אם אין מציל, לא נכנסים לים — בחיים!" המילה "בחיים" כתובה באדום.

א. מהו סוג הפרסומת המתוארת? נמק את תשובתך. (6 נקודות)

ב. ציין את שלוש רמות ההשפעה של התקשורת.

כתוב שתי רמות השפעה שיכולות לבוא לידי ביטוי אצל צופה בפרסומת המתוארת, והדגם כל אחת מהן.
(15 נקודות)

שאלה 10 מותאמת לתכנית הלימודים במגזר הממלכתי-דתי.

10. בני זוג דתיים, כוכבי תכנית מציאות (ראליטי), התמודדו בשעשועון טלוויזיה חדש. בתום הצילומים לתכנית הבינו בני הזוג שהתכנית שהשתתפו בה תשודר בערב שבת. השניים דרשו מחברת ההפקות שהקטעים שצולמו לא ישודרו בערב שבת.

מהפקת התכנית נמסר כי: "כמו בכל התכניות, גם בתוכנית הזאת, המתמודדים חותמים על חוזה שמצוין בו כי התכנית תשודר במועד שייקבע על פי החלטת הזכיון. עם זה, למען הסר כל ספק, בתחילת התכנית תוצג כתובית שתבהיר כי הצילומים נעשו ביום חול".

א. מה טענו העותרים בבג"ץ "מצפה כרמים"? (6 נקודות)

ב. מה הייתה פסיקת בית המשפט בבג"ץ "מצפה כרמים"? הסבר נימוק אחד שהתבססו עליו השופטים.

האם פסיקת השופטים בבג"ץ "מצפה כרמים" רלוונטית למקרה המתואר בפתיח לשאלה?
נמק את תשובתך.

(15 נקודות)

שאלה 11 מותאמת לתכנית הלימודים במגזר הערבי.

11. מאות תחנות לוויין בעולם הערבי משדרות בכל יום. רוב התחנות האלה פועלות במימון המשטר או

במימון של מוסדות ואנשים בעלי השפעה פוליטית וכלכלית רבה.

השידורים של תחנות אלה הם חינם, וקל מאוד לקלוט אותם. כך חדרו שידורים אלה לרוב הבתים בעולם הערבי, ונעשו לאמצעי התקשורת המובילים בהעברת מידע ובעיצוב דעת הקהל.

א. ציין שם של תחנת לוויין אחת המובילה בהעברת מידע ובעיצוב דעת הקהל בעולם הערבי.

סווג את התחנה שצינת על פי שתיים מדרכי הסיווג והמיון של תחנות הלוויין בעולם הערבי (סוג הבעלות, סוג התכנים, סוג השידור).

(10 נקודות)

ב. הסבר יתרונ אחד וחסרונ אחד של תחנות הלוויין המתוארות בפתח לשאלה. (11 נקודות)

פרק שלישי: שאלות קצרות (16 נקודות)

ענה על שאלה 12.

12. ענה על ארבעה מהסעיפים א-ז (לכל סעיף – 4 נקודות).

א. על פי המודל הסמיוטי, הסבר מדוע יש כמה פרשנויות לאותו מסר.

ב. הנהלת רכבת ישראל הודיעה: "צפויים שיבושים בזמני הנסיעה של הרכבות".

האם הודעה זו היא "חדשה קשה" או "חדשה רכה"? נמק את תשובתך.

ג. הסבר את השלבים "התגוננות" ו"הסתגלות", על פי המודל ההיסטורי של דן כספי להתפתחות אמצעי תקשורת.

ד. ציין את שלושת הסוגים של אירועי המדיה, והבא דוגמה לשניים מהם.

ה. איזה סוג תקשורת הוא יישומון (אפליקציה) למסרים מיידיים כגון "ווטסאפ"? הסבר את תשובתך.

ו. ציין שני קריטריונים לקביעת איכות של תצלום עיתונאי.

ז. ציין הבדל אחד בין מודל לינארי ובין מודל מעגלי של תקשורת, והסבר את ההבדל שצינת.

בהצלחה!

נספח — קטע לא מוכר

יום אחד התקשורת התחילה לדווח

(מעובד על פי: לבני זמיר, ג', העין השביעית, 19/4/15)

השבוע הצליחו ילדים לפרוץ את חומת השתיקה סביב תופעת הזיהום בחיפה. האם העיתונאים יוסיפו להילחם למען הילדים?

במדינה שבה עוסקים השכם והערב בסוגיות ביטחון, כמה אנשים מתעניינים במתרחש בחיפה? מי שם לב לתאונות במפעלים מזהמים, גם אם הן תאונות קטלניות? ומי מוטרד בגלל שרפות במפרץ חיפה שנמשכות שעות וימים? מבהיל שאירועים אלה סמוכים לריכוזי אוכלוסייה. מאות אלפי אנשים חיים בתוך עשן סמיך שמקורו בחומרים כימיים, ואיש אינו מיידע אותם שסכנה אורבת להם.

ביום שלישי האחרון התפרסמה באמצעי התקשורת הידיעה שעניינה אחוז הילדים החולים בסרטן במפרץ חיפה והקשר בינו ובין הנתונים על הזיהום שפרסם משרד הבריאות. אומרים שילדים וכלבים "גונבים את ההצגה", וגם הפעם הצליחו ילדים לפרוץ את מחסום השתיקה ששרפות, תאונות והרוגים לא הצליחו לפרוץ. גם פניות ותחנונים אל הרשויות לא נענו. תושבים ופעילי סביבה וחברה מחיפה והקריות דיווחו על המתרחש במקום בזמן אמת אך לא נשמעו.

במחשבה שהציבור אינו מתעניין במתרחש בחיפה, אנשי התקשורת עצמם לא דרשו בכל תוקף שהמידע יפורסם. מי שפנו שוב שוב אל אנשי התקשורת ואל הרשויות הם פעילי קבוצות שקמו כדי להילחם בזיהום האוויר. הם לא ויתרו, יצאו לרחוב להפגין, הציפו את הרשתות החברתיות במידע, העלו את הנושא למודעות הציבור, הגיעו לוועדות הכנסת ופעלו בכל ערוץ אפשרי. לאחר כמה חודשי פעילות אינטנסיבית של פעילים אלה ברשתות החברתיות הוקמה ועדה בכנסת, והיא פרסמה דוח על איכות האוויר באזור חיפה.

ראש עיריית חיפה ביטל את צווי הסגירה למפעלים במפרץ

(מעובד על פי: אשכנזי, א', וואלה! NEWS, 21/4/15)

מנגד בארגוני הסביבה טענו כי אף על פי שחלה ירידה בערכים של כמה מן החומרים המזיקים הנפלטים במפרץ חיפה, יש עלייה בערכים של עשרות חומרים מזיקים אחרים, ועקב כך גם בסך כל הפליטה הנמדדת.

חברת הכנסת תמר זנדברג כתבה בפנייה למשרד הבריאות: "אני מבקשת שמשרד הבריאות יפרסם מיד את הנתונים במלואם [...] תושבי האזור זכאים לקבל את כל המידע הרלוונטי לחייהם".

למרות כל זאת, במשרד להגנת הסביבה לא ניכרת דאגה, ובחודש שעבר נמסר כי: "בזכות פעילות המעקב והאכיפה של המשרד, מאז 2009 הצטמצמה פליטת הגזים הרעילים במפרץ בלא פחות מ-70%".

(תצלום: ע' גילווארג)

"דורשים אוויר נקי": כאלף מפגינים בחיפה נגד הזיהום

(מעובד על פי: אשכנזי, א', וואלה! NEWS, 3/5/15)

בעקבות החשיפה באמצעי התקשורת, תיערך הערב בקריית חיים הפגנה של תושבי האזור המוחים על הפגיעה בבריאותם. לדברי התושבים, הפגיעה בבריאותם נובעת מעשרות שנים של חשיפה לזיהום שמקורו במפעלים שבמפרץ חיפה. לדברי מארגני ההפגנה המטרה היא להשפיע על הרשויות כדי שיעצרו את הזיהום, וידאגו לשמירה על בריאות התושבים. המפגינים קוראים "להוריד את דרגת הזיהום במפרץ חיפה" ו"חיפה דורשת אוויר נקי".

ח"ס, תושב הקריות, אמר: "הסיכון שבו אנחנו נתונים הוא גדול מדי. אני דורש מהממשלה ומראשי הערים למלא את חובתם ולדאוג לציבור. אני כועס על כל הגורמים שלא עשו כלום עד היום. הם כנראה לא חווים את הכאב שאנחנו חווים".